

Nr 590

Av herr Edström m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 78, angående anslag för budgetåret 1961/62 till vissa forskningsråd m. m.

(Lika lydande med motion nr 713 i Andra kammaren)

1955 års universitetsutredning framlade i sitt betänkande V »Forskningens villkor och behov» (SOU 1958: 32) ett program bl. a. för en förstärkning av den medicinska forskningens resurser i vårt land under en treårsperiod fr. o. m. budgetåret 1959/60. Remissinstanserna hälsade de framlagda förslagen med stor tillfredsställelse, och föredragande departementschefen ansåg också (i prop. 1959: 105) »att utredningen presenterat ett väl genomtänkt program för en upprustning av universitets- och högskoleväsendets forskningsresurser». Det framlagda upprustningsprogrammet har emellertid inte kommit att realiseras i den takt universitetsutredningen förordade. Det stöd som kommit den medicinska forskningen till del såväl genom universitets- och högskoleorganisationen som genom det statliga medicinska forskningsrådet har endast ökat obetydligt under programtidens två första budgetår. En betydande eftersläpning av forskningens upprustning är därför nu rådande.

De av universitetsutredningen beräknade anslagsbehoven för statens medicinska forskningsråd under budgetåren 1959/60—1961/62 (i dåvarande penningvärde och exklusive behoven av särskilda forskartjänster) jämte beviljade medel till motsvarande ändamål under budgetåren 1958/59—1960/61 framgår av följande tablå:

Budgetår:	1958/59	1959/60	1960/61	1961/62
Av universitetsutredningen beräknat anslagsbehov i milj. kronor	—	6,15	8,3	9,95
Anslag till medicinsk forskning i milj. kronor	3,925	5,05	5,6	6,1

Statens medicinska forskningsråd har i sin petitaframställning för budgetåret 1961/62 hemställt om medelstilleddning till medicinsk forskning å 9,95 milj. kronor, innefattande anslag till medicinsk publiceringsverksamhet och till förvaltningskostnader i enlighet med universitetsutredningens

förslag. Vidare har rådet såsom förstärkning till den försvarsmedicinska forskningen hemställt om anslag å 1,8 milj. kronor.

I proposition 1961: 78 föreslår Kungl. Maj:t en höjning av forskningsanslaget till statens medicinska forskningsråd för budgetåret 1961/62 med 0,5 milj. kronor till 6,1 milj. kronor. Nämnade anslag föreslås emellertid omfattas, förutom medel avsedda för medicinsk forskning, även medel för medicinsk publiceringsverksamhet och försvarsmedicinsk forskning. Den anslagsökning som förordas för det kommande budgetåret skulle sålunda uppgå till cirka 9 %. En stor del av den kommande anslagshöjningen kommer dock att få tagas i anspråk för vissa automatiska utgiftstegringar i form av löneuppräkningsar för bl. a. rådsarvoderad teknisk personal, ATP-avgifter etc. Det kan beräknas att den reella höjningen av medelstilldelning till medicinsk forskning enligt angivna förslag icke kommer att uppgå till mer än högst 5 %.

I proposition 1961: 77 föreslår Kungl. Maj:t att viss del av statens vinst å malmbrytningen vid Loussavaara-Kiirunavaara aktiebolags gruvor avsättes till bl. a. en fond, benämnd Malmfonden för forsknings- och utvecklingsarbete. Enligt föredragande departementschefen är Malmfondens resurser avsedda för stora experimentella, främst naturvetenskapliga och tekniska projekt. Malmfonden kommer otvivelaktigt att innebära ett kraftigt stöd för forskningen i vårt land, men detta stöd skulle tydligen endast till en mindre del kunna komma medicinsk forskning till godo. Den av Kungl. Maj:t föreslagna upprustningen av den medicinska forskningen är sålunda av ringa omfattning även vad gäller budgetåret 1961/62 och är mindre än den upprustning som samtidigt föreslås av den naturvetenskapliga och tekniska forskningen.

Anspråken på statens medicinska forskningsråds medel är i starkt stigande. För att kunna ta hand om det stigande antalet välutbildade forskare och kunna ge dem möjligheter att ägna sig åt aktivt forskningsarbete behöver rådet ökade materiella och personella resurser.

Den moderna naturvetenskapen kännetecknas av en snabb utveckling i metodik och teknik, och denna utveckling präglar också de medicinska institutionernas uppbyggnad, deras undervisning och forskning. De *medicinska teoretiska specialämnena* är mest präglade av denna vetenskapliga revolution. De forskningsinstitutioner som räknas hit, biokemiska, fysiologiska institutioner etc., står helt i linje med motsvarande naturvetenskapliga institutioner. Dagens medicinska forskning fordrar i en helt annan utsträckning än tidigare ett utnyttjande av specialmetoder med dyrbar apparatur och specialutbildad teknisk personal. Ämnesområdena differentierar sig också i mindre specialområden, där särskild metodik kommer till användning. Som exempel på sådana områden kan man peka på elektronmikroskopien inom morfologien samt masspektrometrien inom kemien. På grund

av den begränsade medelstilldelningen till statens medicinska forskningsråd har det inte varit möjligt för rådet att i någon större utsträckning anslå medel för inköp av apparatur eller instrument, som är mer kostnadskrävande. Det är emellertid angeläget att rådet erhåller ett sådant tillskott i medelsanslag att rådet får möjlighet att täcka behoven av ny och ofta mycket dyrbar apparatur och utrustning.

Även inom den *kliniska forskningen* har modern naturvetenskaplig metodik mer och mer börjat komma in. Moderna laboratorier och väl utbildad teknisk personal har blivit nödvändiga vid forskning på sjukavdelningarna. I detta sammanhang bör också erinras om den vetenskapliga forskningens stora betydelse för det praktiska sjukvårdsarbetets kvalitet. Detta konstaterande gäller inte endast i den självklara meningen att framsteg i diagnostik och behandling måste bygga på nya forskningsresultat, utan även i den meningen att läkare, som har skolats i vetenskaplig metodik och som vid sjukavdelningarna har möjlighet att bedriva forskning med utnyttjande av nya metoder på detta sätt, ständigt stimuleras till modernare och kvalitativt bättre sjukvård. Det är därför väsentligt att den kliniska forskningen uppmuntras dels genom att forskare beviljas anslag för sina forskningsuppgifter, men dels också genom att sådana lokaliteter och sådan apparatur och utrustning som möjliggör forskning vid sidan om sjukvårdsarbetet kan ställas till förfogande.

Liksom på den teoretiska sidan har även på den kliniska sidan en differentiering av ämnesområden ägt rum, och en rad nya sjukvårdande discipliner har tillkommit. I de flesta fall är det det vetenskapliga arbetet som har varit impulsgivare för denna utveckling inom vårt land, och forskningen har således banat väg för den sjukvårdande verksamheten. Man behöver här endast peka på sådana områden som hjärtkirurgien med problemet med extracorporeal cirkulation och artificiell syrsättning av blodet eller problemet med rening av blod vid akuta njursjukdomar eller förgiftningar (»konstgjord njure»). Ett nytt område som nu är föremål för övergång från ren forskningsverksamhet till sjukvårdens verksamhet är den kliniska koagulationsforskningen. Här kan nämnas att särskilt svenska forskare gjort väsentliga insatser inom detta område, och det är angeläget att bl. a. denna kliniska forskningsverksamhet erhåller fortsatta och ökade resurser.

Ett fält där samhällsutvecklingen utvisar ett snabbt stigande behov av medicinsk forskning utgör åldringsvården. Ökade kunskaper om åldrandet och om ålderdomens sjukdomar är nödvändiga för att samhällets sjukvård och socialvård skall få den mest ändamålsenliga utformning och inriktning. Rådet har även tidigare ägnat den *geriatriska forskningen* särskild uppmärksamhet och hade 1958 en kommitté i verksamhet för att samordna och planera denna forskning. Under de senaste åren har emellertid nya problem inom åldringsforskningens område kommit att bli föremål för intensiva dis-

kussioner. Hit hör frågan om livsmedlens och då främst olika fettämnen betydelse för uppkomsten och utvecklingen av åderförkalkningssjukdomarna. Berörda ämne har också tagits upp i den offentliga pressdebatten, och bl. a. kommersiella intressen har kommit att påverka den sakliga upplysningen i frågan. Enligt medicinska forskningsrådets mening är en samordning av forskningsverksamheten inom angivna område angelägen, och rådet har anmält sig ha för avsikt att tillsätta en ny subkommitté för att göra en aktuell översikt och koordinering av den berörda forskningen. Rådet är emellertid redan nu medvetet om att anslagsbehovet för den geriatriska forskningen i vårt land mycket snabbt kommer att stiga bl. a. på grund av de strukturella förändringar som sker i samhället, men även på grund av de ökande möjligheterna att påverka åldersförändringar.

Under hela sin verksamhetstid har rådet uppmärksammat *alkoholfrågan* och har också en nämnd för alkoholforskning med uppgift att initiera forskning inom detta område. Behovet av ett mer intensifierat stöd åt alkoholforskningen har aktualiserats under de senaste åren, då efter de förändringar i lagen om rusdrycksförsäljningen som genomfördes 1955 de kliniska och sociala alkoholskadeverkningarna betydligt ökat. Det är angeläget att kraftfulla insatser göres för att minska alla de allvarliga skadeverkningar för den enskilde och samhället som blir en följd av alkoholmissbruket. En av de viktigaste åtgärderna härvidlag är utan tvekan en intensifiering av alkoholforskningen. Ökade kunskaper om alkoholen och dess verkningar är av väsentlig betydelse för olika åtgärder mot alkoholmissbruket, inte minst på undervisningens och upplysningsverksamhetens område.

I detta sammanhang skall också beröras ett annat område, som för närvarande är föremål för alkoholforskningsnämndens intresse, nämligen *narkotikafrågan*. Under de senaste åren har ett starkt ökande narkotikamissbruk iakttagits inom landet. Främst synes ett betydligt antal ungdomar vara invecklade i detta missbruk, och den illegala tillförseln av narkotika, grundad huvudsakligen på receptförfalskning och stöld från apotek, tycks spela en större roll nu än tidigare. Enligt nämndens mening är det angeläget att utreda omfattningen av narkotikamissbruket samt att igångsätta systematiska studier rörande den psykologiska, socialpsykiatriska eller sociologiska bakgrunden till att framför allt ungdomar hemfaller åt narkotikamissbruk. Samtidigt är det väsentligt att teoretiska studier kan igångsättas för att klarlägga olika läkemedels analgetiska, allmäntoxiska och narkomaniframkallande verkningar för att man om möjligt skall kunna skilja dessa verkningar åt.

Som av det föregående framgår gör den medicinska utvecklingen det nödvändigt med en kraftig förstärkning av de för den medicinska forskningen tillgängliga anslagen. Den svenska medicinska forskningen har ett mycket gott internationellt anseende, och det är angeläget att dess utövare erhåller

resurser för att medverka till ytterligare medicinska framsteg. En fortsatt rationell utbyggnad av hälso- och sjukvården i vårt land förutsätter också betydligt ökade insatser på den medicinska forskningens område. Det är nämligen vetenskapens framsteg som framtvingar utvecklingen inom en sådan dynamisk hälso- och sjukvård som oavbrutet vidgar sin målsättning och som ständigt förbättrar sina resultat. Det är inte mindre angeläget i en situation, då en eventuell brist på kvalificerad hälso- och sjukvårdspersonal begränsar möjligheterna till utbyggnad i önskad utsträckning av hälso- och sjukvården inom samtliga fält, att forskningen ges en hög prioritering och att de verksamma forskarna erhåller sådana resurser som sätter dem i stånd att bedriva sin verksamhet i forskningens främsta frontlinjer.

Under åberopande av vad sålunda anförts — särskilt behovet av ökade resurser för den geriatriska forskningen samt forskningen inom narkotika- och alkoholproblematiken — hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta att, med ändring av vad Kungl. Maj:t i proposition nr 78 till innevarande års riksdag föreslår under punkt I b,

I. för budgetåret 1961/62 under åttonde huvudtiteln anvisa

b) till *Statens medicinska forskningsråd: Medicinsk forskning* ett reservationsanslag av 8 100 000 kronor.

Stockholm den 7 april 1961

Gunnar Edström

Nils Theodor Larsson

Rolf Kaijser

Sven Nyman

Sten Söderberg